

Nowe dla fauny Polski i rzadkie błonkówki.

(Neue für Polens Fauna und seltener Hymenopteren).

Podał

J. NOSKIEWICZ.

W latach 1922 i 1923 przeprowadzałem w dalszym ciągu badania fauny błonkówek (w pierwszym rzędzie pszczołowatych) w obrębie polskiej części Podola. Obszar badany pozostał prawie identycznym do tegoż z lat 1920 i 1921, rozszerzyłem go jedynie nieco w kierunku płd.-wschodnim, dochodząc po ujście Zbrucza. Starałem się również zwiedzić dość trudno dostępny teren pomiędzy Tłumaczem, Niżniowem, Horodenką i Zaleszczykami. W rezultacie zdołałem na powyższym obszarze wykazać pokaźną ilość nowych dla Polski gatunków błonkówek, należących przeważnie do fauny Europy wschodniej, płd.-wschodniej i południowej. Znalezczenia te pozostają w zupełnej zgodzie z dotychczasowymi wiadomościami o roślinnym i zwierzęcym świecie Podola.

Zanim badania moje w powiatach naddniestrzańskich uznam za ukończone będę podawał z tych okolic jedynie gatunki nowe dla Polski lub Małopolski, jako uzupełnienia ogłoszonych już poprzednio wyników (Rozprawy i Wiadomości z Muzeum im. Dzieduszyckich T. V—VI p. 51—62 i 192—232). Niniejszy wykaz jest pierwszym z rzędu zamierzonych notatek. Prócz form zebranych w dwu ostatnich latach na Podolu pomieszczam w nim także kilka ciekawych gatunków, które znalazłem w innych okolicach Polski (Wołyń, Polesie, Złoczów), oraz kilka znanych mi ze zbiorów Muzeum im. Dzieduszyckich we Lwowie. Gatunki nowe dla Polski oznaczam gwiazdką (*). Prawie wszystkie wymienione poniżej *Psammocharidae* oznaczył znakomity ich znawca p. O. Šustera z Pragi.

Miłym mym obowiązkiem jest wyrazić i przy tej sposobności podziękowanie p. hr. De La Scala w Kołodróbce, p. Skibniewskiemu, Dyrektorowi lasów ordynacji Dawidgródzkiej w Mańkiewiczach na Polesiu i p. Dyrektorowi szkoły w Sinkowic za gościnne przyjęcie. Wycieczka na Polesie bez licznych ułatwień jakich doznałem ze strony p. Dyr. Skibniewskiego byłaby niemożliwą.

Prosopis gracilicornis Mor. Zaleszczyki 6. VII. 22. Zamieszkuje Europę płd. wschodnią po Alpy. Ostatnio podaje go For-sius z Finlandji. Znany także ze Śląska.

* *Colletes balteatus* Nyl. Mielnica 18. VIII. 22. 2 ♀ na *Eryngium camp.* Gatunek połudn.-europ.

* *C. balticus* Alf. W zbiorach Muzeum im. Dzieduszyckich znajdują się 3 samice (♀) zebrane przez Wierzejskiego w Warszawyńcach (ob. Trembowli) 7. VII. Są one b. podobne do okazów z nad Bałtyku, różniąc się od nich tylko nieco mniej gęsto punkcikonowanym pierwszym odcinkiem odwłoka. Wierzejski¹⁾ a następnie Śniezek²⁾ uznali go za *C. succinctus* L. i pod tą nazwą pomieścili go w swych pracach. *Succinctus* L. należy jednak do innej grupy gatunków, o bardziej wydłużonych policzkach, a ponadto występuje tylko na wrzosowiskach dopiero z końcem sierpnia i we wrześniu. Być jednak może, że i obecna moja interpretacja nie jest zupełnie trafną i forma z Podola nie jest identyczną, a tylko b. zbliżoną do typu pomorskiego. Do rozstrzygnięcia tej kwestji potrzebnym jest dalszy materiał obserwacyjny, a przede wszystkim samce. Typowy *balticus* znanym jest dotychczas tylko z wybrzeży morza bałtyckiego (Pomorze i Prusy). Pokrewnym gatunkiem jest *C. caspicus* Mor. wykazany przed paru laty także z półwyspu bałkańskiego.

* *Halictus morbillosus* Kriechb. Zaleszczyki 9. VII. 23. ♀ na *Cirsium*, Mielnica 24. VII. 23. ♀ na *Carduus*, 20. VIII. 22. ♂ na *Eryngium camp.* Okopy św. Trójcy 29. VIII. 22. ♀ na *Carduus*. Rozm.; Turkiestan, Kaukaz i płdn. Europa po Węgry, płdn. Tyrol i płdn. Szwajcarję.

* *H. marginellus* Schck. Dobrowlany 12. V. 23. ♀ na *Evonymus eurp.*, Sinków 10. VII. 22 ♀ na *Berteroa*, Kutyska ob. Niżniowa 8. VIII. 22 ♂. Rozm.: Niemcy środkowe po Saksonję.

H. glabriusculus Mor. Zaleszczyki, Dobrowlany, Sinków, Kołodróbka, Mielnica V. ♀ i VII – VIII. ♀ ♂ posp. na *Isatis*, *Eryngium*, *Hieracium*, *Cichorium* i i. złożonych. Rozm.: Europa płdn. od Hiszpanji aż po płdn. Rosję; Niemcy środkowe po Turyngję. Z Polski podany z okolic Krakowa. Jako samca tego gat. opisał

¹⁾ Wierzejski A. Dodatek do fauny błonkówek. Spr. Kom. fizjogr. Kraków 1874 (T. VIII) str. 121.

²⁾ Śniezek J. Błonkówki pszczołowate (Apidae) zebrane w Galicji. Spr. Kom. fizjogr. Kraków 1910 (T. XLIV) str. 41.

Morawitz ♂ *politus* Schck. i błąd ten utrzymał się aż do ostatnich lat. Prostuje go dopiero Blüthgen¹⁾ w 1922 r.

**H. trichopygus* Blüthg. Okopy św. Trójcy 19. VIII. 22. 2 ♂ Najbliższe stanowisko Budapeszt.

**H. elegans* Lep. Dobrowlany (ścianka z Ephedrą) 11. V. 23. ♀, 24. VII. ♀, przy gnieździe. Rozm.: Francja płdn., Szwajcarja, Włochy, Węgry, Macedonja, Rosja płdn., Transkaukazja. Najbliższe stanowisko jak u poprzedniego.

H. convexiusculus Schck. Zaleszczyki 12. V. 23. ♀ na *Evo-nymus eurp.*, 20. V. 22. ♀ na *Jurinea* i *Salvia prat.*, 6. VII. 22. ♀ na *Linaria vulg.*, 14. VIII. 22. ♂ na *Eryngium camp.*, Kołodróbka 22. VII. 23. ♀ na *Knautia*, Mielnica 20. VIII. 22. ♂. Rozm.: Niemcy środkowe po Brandenburgję. Torka podał go z Nakła n. Notecią.

H. clypearis Schck. Zaleszczyki 12. V. 23. na *Lamium album*. Ze stanowisk polskich znam tylko Kraków²⁾.

**H. corvinus* Mor. Mielnica 8. VIII. 22. ♀ na *Dipsacus*. Rozm.: Kaukaz, płdn. Rosja, Węgry, płw. bałkański, płdn.-zach. Francja.

**H. tricinctus* Schck. Zaleszczyki, Rzezawa, Kołodróbka, Monasterek, Okniany ob. Tłumacza dość posp. V. i VII—VIII. ♀ i ♂ na *Isatis*, *Ranunculus*, *Eryngium*. Rozm.: Niemcy środkowe, Tryjest, Węgry, Sarepta, Tyrol płdn., Hiszpanja, Syryja.

**H. setulellus* Str. Zaleszczyki, Dobrowlany, Rzezawa, Mielnica, Sinków, Okopy św. Trójcy IV—V. ♀ na *Isatis tinct.* i *Potentilla*, VII—VIII. ♀ ♂. Samiec, b. podobny do ♂ poprzedniego gatunku, najłatwiej daje się odróżnić po organie kopulacyjnym. Rozm.: Francja płdn., Węgry, Macedonja, Kijów, Krym. Najbliższe stanowiska: Kijów i Budapeszt.

**H. marginatus* Brulle. Dobrowlany 4. V. 21 i 11. V. 23. ♀ na *Potentilla*. Rozm.: Europa płdn. i środkowa po Węgry, Wiedeń i płdn. Szwajcarję.

**H. duckei* Alf. Zaleszczyki i Mielnica IV—V na *Isatis* ♀. Dotychczas znany tylko z Istrii.

¹⁾ Blüthgen, Beiträge zur Synonymie der Bienengattung Halictus. Deutsch. Ent. Zeitschr. 1922 p. 62.

²⁾ E. Strand, die paläarktischen Halictus-Arten des Kgl. Zoolog. Mus zu Berlin. Arch. f. Naturg. Jhg. LXXV (1909) p. 5.

Gatunek podawany wielokrotnie jako *H. tetrazonius* Klug. okazał się gatunkiem zbiorowym¹⁾. U nas występują: *H. simplex* Pér. na Podolu po Bursztyn i Złoczów, *sajoi* Blüthg. na Wołyniu i *tomentosus* Ev. w całej Polsce.

**Sphecodes schenckii* Hag. Dobrowlany, Zaleszczyki, Monasterek, Strzelce ob. Horodenki, Czerwonogród, Bratyszów ob. Niżniowa, Sinków, Kołodróbka, Mielnica. ♀ ♂ od V—VIII. Płdn. Francja (*sulcicollis* Pér.²⁾), Tyrol, Wyspy Jońskie i Grecja.

S. spinulosus Hag, Mosty Wielkie 22. VIII. ♀, znany już z Polski zach.

S. scabricollis Wesm. Kasperowce ob. Zaleszczyk 5. VII. 21 ♀, Łokutki ob. Tłumacza 6. VIII. 22. ♂.

S. niger Sich. Borszczów 14. VII. 22. ♂, Monasterek 22. VII. 21. ♂.

**S. croaticus* Meyer. ♂: Dzwiniogród 18. VII. 22, Mielnica 30. VIII. 23, ♀: Zaleszczyki 12. VII. 20, Dobrowlany 5. V. 21, 23. VII. 22. Znany tylko z Kroacji. Samicę opíše Blüthgen.

Osmia papaveris Latr. Jagielnica 4. VI. Zb. Muzeum Dieuduszycznych.

**Megachile bombycina* Gerst. Borszczów 14. VII. 22. ♀, Dzwiniaczka ob. Mielnicy 18. VII. 22. ♀ na *Carduus*, Horyń na Polesiu 23. VIII. 23. ♀ przy gnieździe w drewnianej ścianie. Rozm.: Syberja, Rosja wschodnia i środkowa, Petersburg, Węgry, Macedonja, Hannover.

**M. bicoloriventris* Mocs. Zaleszczyki 7. VII. 23. ♀. Rozm. Węgry, półw. bałkański.

**Lithurgus fuscipennis* Lep. Mielnica 14. VII. 22. ♀ ♂ na *Onopordon*, Kasperowce (jar Dupy) 18. VII. 23. ♀ ♂ przy gniazdach w drewnianym słupie bramy. Europa płdn. po Budapeszt, Wiedeń i Niemcy środkowe.

**Stelis simillima* Mor. Kasperowce (jar Dupy) 18. VII. 23. ♀. Dotychczas znany tylko z Kaukazu. Chwytałem samice przy opuszczaniu gniazd *Lithurgus fuscipennis* Lep. Ten ostatni jest zatem na Podolu żywicielem *St. simillima*.

¹⁾ Blüthgen P., Beiträge zur Bienengattung *Halictus* Latr. „Konowia“ Bd. II (1923).

²⁾ Blüthgen P., Beiträge zur Systematik der Bienengattung *Sphecodes* Latr. Deutsch. Ent. Zeitschr. 1923 p. 448.

**S. minima* Schck. Czerwonogród 7. VII. 22. 5 ♂. Razem z żywicielem *Heriades campanularum* K. zamieszkuje znaczną część Europy.

S. signata Latr. Olmany na Polesiu 22. VIII. 23. ♀ na *Hieracium boreale (silvestre)* w towarzystwie *Anthidium strigatum* Latr. Wykazany już z Poznańskiego i Śląska. W zbiorze kol. Fundakowskiego widziałem kilka okazów z Krasnobrodu (Lubelskie).

**Andrena gallica* Pér. v. *fulvitegularis* Bisch. Na Podolu posp. w obu generacjach (V i VII—VIII.), prof. Łomnicki zbierał go na Helu (Jastarnia) 7. IX. 22. W zbiorach Muzeum im. Dzieduszyckich oprócz kilku okazów podolskich jest także jeden okaz z Ojcowa. W odmianie tej zamieszkuje Syberję i Niemcy.

A. potentillae Panz. Góra Żulicka ob. Złoczowa 28. IV. 23. ♀ na *Potentilla verna* s. l. Znam ten gatunek także z Krasnego Stawu n. Wieprzem IV. 1919. Znany z Polski zach.

**A. truncatilabris* Mor. Zaleszczyki 9. VII. 23. na *Carduus*. Rozm.: Kaukaz, Rosja płdn., Węgry, płw. bałkański.

**A. falsifica* Perk. ♀ ♂ posp. w okolicach Lwowa, Złoczowa i na Podolu w V i VI na *Potentilla verna* s. l. i *Taraxacum*. Rozm.: Anglia, Europa środkowa.

**A. saundersella* Perk. Łysa Góra ob. Złoczowa 4. VI. 23. ♀ leg. Miecz. Świątkiewicz. Rozm. jak popr.

**A. alfkenella* Perk. Lwów, Hołosko Wk. 2. VIII. 23. Rozm. jak popr.

**A. nanula* Nyl. Okniany ob. Tłumacza 10. VIII. 22. ♀, Wigry VIII. 22. ♀, leg. p. Z. Mayerówna.

**A. incisa* Ev. Sinków 9. VII. 22. ♀ ♂, Dobrowlany 15. VIII. 22. ♀ na *Eryngium camp.*, Mielnica 18. VIII. 22. ♀ na *Eryngium camp.* Rozm.: Kaukaz, Rosja płdn., Węgry, Macedonja, Szwajcaria płdn.

**A. hypopolia* Pér. Dobrowlany 22. VII. 22. ♂, 14. VIII i 15. VIII. 22. ♀ na *Eryngium camp.* Rozm.: Europa płdn. po Węgry.

Nomada errans Lep. Sinków 3. VIII, 4. VIII i 6. VIII. ♀ ♂, okazy Muzeum im. Dzieduszyckich. Podany przez Wierzejskiego z tej samej miejscowości i najprawdopodobniej na podstawie części

tego samego materiału, jeszcze w r. 1874¹⁾). Uważam za stosowne wymienić tu ten gatunek powtórnie, gdyż Śniezek²⁾ pominął go w swym wykazie pszczołowych Galicji z r. 1910. W Polsce znany pozatem z Nakła. Jako żywicieli poznano: *Andrena nitidiuscula* Schck. i *A. pallitarsis* Pér. [Enslin].

**N. kohli* Schmiedkn. Mielnica 24. V. 22. ♂, 16. VII. 22. ♀, 30. VIII. 23. ♀, Sinków 20. V. 22. ♂. Rozm.: płdn. Francja i Niemcy środkowe.

N. obtusifrons Nyl. Filipkowce 17. VII. 22. ♀ ♂ razem z żywicielem *Andrena shavella* K.

**Phiarus abdominalis* Ev. Wołkowce ob. Mielnicy 19. VII. 22. ♀ na *Onobrychis sativa* razem z żywicielem *Melitturga clavicornis* Latr. Rozm.: Syberja, Mała Azja, Rosja płdn., Ukraina, Węgry, płw. bałkański, płdn. Tyrol, Syrja. Najbliższe stanowisko: Falzfeinowo na Ukrainie.

**Ammobates vinctus* Gerst. Filipkowce (ob. Mielnicy) 17. VII. 22. ♂ na *Inula ensifolia* w towarzystwie żywiciela *Macrocera ruficornis* F., 24. VII. 23. ♀ przy gniazdach i w gniazdach tej kornutki. Rozm. Europa płdn. po Węgry. Najbliższe stanowisko: Budapeszt.

**Crabro schlettereri* Kohl. Zaleszczyki 5. VII. 22. ♀, Dźwiniaczka 17. VIII. 22. ♀. Rozm.: Japonja, Chiny, Syberja, Kaszmir, płdn. Rosja, płdn. Tyrol, Gorycja.

**Ammoplanus perrisii* Gir. Ostrowiec 14. VII. 23. ♀ na ściance gipsowej. Najbliższe stanowiska: Wiedeń i Drezno.

**Miscophus postumus* Bisch. Hołosko Wk. ob. Lwowa VII — IX. ♀ ♂. Znany tylko z Brandenburgji.

Spilomena troglodytes Lind. Horyhlady ob. Niżniowa 8. VIII. 22. ♀ przy ściance glinowej. Znany z Polski zach.

Nysson trimaculatus Rossi. Chomic ob. Lwowa 7. VII. 21. ♀.

**N. friesei* Hadl. Sinków 21. VII. 23. ♀. Najbliższe stanowisko Weissenfels n. Sałą.

**Ammophila luffii* Saund. Hołosko Wk. ob. Lwowa VI—VIII. ♀, ♂. Rozm.: Anglia, Pomorze niemieckie, Austrja Dolna.

**Trypoxylon scutatatum* Chevr. Sinków 9. VII. 22. ♀, Mielnica 31. VIII. 23. ♀. Rozm.: Europa płdn. po Tyrol płdn., Wiedeń i Szwajcarję płdn. Najbliższe stanowiska Wiedeń i Bozen.

¹⁾ Wierzejski l. c. ²⁾ Śniezek l. c.

**Psammochares cinctellus* L. v. *nubecula* Costa. Płdn. europ. odmiana na Podolu dość częsta.

Ps. cardinalis Mor. Sinków 16. VIII. 22. ♀. Rozm.: płdn. wsch. Rosja. Najbliższe stanowisko Samara.

**Priocnemis mimulus* Wesm. Zaleszczyki 13. VIII. 22. ♂, 10. V. 22. ♀, 20. V. 22. ♀. Rozm.: Europa płdn. i środk.

**Ceropales albicincta* Rossi. Sinków 16. VIII. 22. ♀. Rozm.: Europa płdn., Niemcy po Brandenburgję.

**Lionotus delphinalis* Gir. Zaleszczyki 12. VIII. 22 ♀ ♂. Rozm.: Francja płdn. i środkowa, Hiszpanja. Niedawno wykazany z Karlstadtu n. Menem [Enslin¹⁾]. Jest to najbliższe znane mi stanowisko.

Microdynerus timidus H. Sch. Okolice Lwowa, Podole VI—VIII. Znany z polski zach. (Śląsk).

**Eumenes arbustorum* Panz. Zaleszczyki 6. VII. 23. ♀. Rozm. Europ. płdn. i środkowa.

Sapygina decemguttata Jur. Perebrodje na Polesiu 23. VIII. 23. ♀. Znany z polski zach.

Sapyga similis F. Krasny Staw 10. VI. 20. ♀.

Camponotus vagus Scop. (*pubescens* F.). Olmany 21 i 22 VIII. 23. ♀♀, ♂, ♀. Na Polesiu w okolicy Olman jedna z pospolitszych mrówek. Gniazda w starych pniakach po brzegach lasów sosnowych, o suchem, piaszczystem podłożu. Wzdłuż kładek (pnie sosnowe) zachodzi jednak daleko w głąb tundry. W Polsce wykazano ją z Janowa nad Wereszycą i Sokalszczyzny. We wschodniej części (na wschód od Bałtyku) swego rozmieszczenia zachodzi znacznie dalej ku północy niż w zachodniej (aż po Finlandję). W Niemczech np. występuje tylko nad Renem (Palatynat). Dość podobny zasięg posiada także *Alyson pertheesi* Gorski, osiągając ku płn. linję: Wilno, Lwów, Budapeszt, Wiedeń, Tyrol płdn.

Formica exsecta Nyl. Na torfowiskach wysokich w okolicy Olman dość pospolita. Buduje wysokie kopce z pogryzionych drobno łodyżek *Sphagnum*. W zbiorach Muzeum Dzieduszyckich znajdują się okazy ze Staruni i Delatyna zebrane i oznaczone przez J. Łomnickiego.

¹⁾ Dr. E. Enslin. *Lionotus delphinalis* Gir., eine für Deutschland neue Faltenwespe u. ihre Biologie. Konowia. I. Bd. H. 6. Wien. 1923.

F. picea Nyl. W Olmanach podobnie jak pop. tylko na torfowiskach wysokich. Obserwowałem 4 typy gniazd.: 1. w grubych skupieniach *Sphagnum* z kopcem z pogryzionych części tej rośliny, 2. jak 1. bez kopca, 3. kolonja założona częściowo w *Sphagnum* częściowo pod korą pnia sosnowego, 4. pod korą pni sosnowych. W Polsce znana z Worochty i Lwowa¹⁾.

**Cleptes chryseri* Mocs. Dobrowlany 10. VII. 23. ♀. Rozm.: Europa płdn. po Węgry i płdn. Szwajcaryę.

Hedychridium coriaceum Dahlb. Bratyszów 7. VIII. 22. ♀. Z Polski zach. wielokrotnie wykazany.

**H. jucundum* Mocs. Strzelce ob. Horodenki 13. VII. 23, Dobrowlany 23. VII. 22, Mielnica 25. VII. 23. Rozm.: Austria Dolna, Węgry.

**H. elegantulum* Buyss. Sinków 16. VIII. 22, 21. VII. 23. Rozm. Europa płdn. od Hiszpanji po płw. bałkański. Najbliższe stanowiska w Serbji.

Chrysis simplex Dhlb. Zaleszczyki 5. VII. 22, 6. VII. 23, Dobrowlany 10. VII. 23, Sinków 21. VII. 23, Mielnica 30. VII. 23. Europa płdn. po Niemcy środk. Dittrich podaje go ze Ślązka ze znakiem zapytania.

**Ch. trimaculata* Först. Góra Żulicka 28. IV. 23 ♂, Rozm. jak poprz.

Ch. 6-dentata Christ. Dobrowlany 7. VII. 23. ♂, Zazulińce 10. VII. 22. ♀, Sinków 21. VII. 23. ♀. Znany z Polski zach.

Euchroeus purpuratus F. Zaleszczyki 9. VII. 23. ♀. Jak pop.

**Leucospis gigas* F. Dobrowlany 7. VII. 22. Rozm. Europa płdn, po Tyrol płdn. i Węgry.

**Chalcis femorata* Panz. Hołosko Wk. 13. VIII. 17. ♀. Rozm. Europa płdn. i środkowa po Berlin.

**Ch. rugulosa* Först. Dobrowlany VI—VII. ♀ ♂. Rozm, Europa płdn. i środk. po Tyrol i Wiedeń.

**Stilbula cynipiformis* Rossi. Dobrowlany 22 i 23. VII. 22. b. licznie (♀ ♂) z gniazd *Formica gagates* Latr. Rozm. jak pop.

**Allantus popinquus* Klug. Zełemianka w Karpatach 22. VII. 23. ♀, leg. Kłapacz. Rozm.: Karyntja, Bośnia, Bałkan.

¹⁾ Noskiewicz J. Stanowiska pierwomrówki mszarnicy w Małopolsce. Rozpr. Wiad. Muzeum im. Dzieduszyckich. T. VII—VIII. p. 133.

Abia hungarica Mocs. Zaleszczyki 28. IV. 21. ♂. Rozm. Węgry, Śląsk.

Amasis crassicornis Rossi var. *nigriventris* Sold. Dobrowlany 21. V. 22. ♀, ♂, 12. V. 23. ♀, ♂ na *Ranunculus*. Rozm. Europa p̄dn. i p̄dn. części środkowej.

ZUSAMMENFASSUNG.

Es werden neue u. seltenerer für Polens Fauna Hymenopteren aus Polesie, Wolhynien, Podolien u. Umgebung v. Lemberg (gesamt. 1922 u. 23) aufgeführt. Für Podolien werden im Anschluss an die schon publ. Notizen (Rozprawy i Wiadomości z Muzeum im. Dzieduszyckich T. V—VI. Lwów 1922) viele weitere östliche u. südliche Arten nachgewiesen. Manche Einzelheiten möchten näher besprochen werden.

1. *Halictus setulellus* Str. ist in der Umgebung von Zaleszczyki u. von da aus in südöstlicher Richtung im Dniestrtales nicht besonders selten. Die ersten ♀ erscheinen Mitte oder Ende April (früheste Beobachtungszeit 26. IV. 21), u. sammeln vor allem auf *Isatis tinctoria* (so in Zaleszczyki u. Mielnica), seltener auf *Potentilla*-Arten. Da man ganz frische ♀ vereinzelt noch Mitte Juli trifft, so liegt die Vermutung nahe, dass auch bei dieser Art eine Weibchen-Sommergeneration vorkommt. Die Herbstweibchen sind dann Ende August auf *Eryngium campestre* wiederum etwas häufiger. Die ersten ♂ beobachtete ich anfangs August an *Oreosolium* u. *Eryngium*. Diese sind dem ♂ des *H. tricolor* Schck. sehr ähnlich (P. Blüthgen. Beiträge zur Kenntniss der Bienengattung *Halictus* Latr. Arch. Naturg. 1923 A. 5.), lassen sich aber sehr leicht durch die Form der äuss. Genitalien erkennen (Lacinia von oben und aussen betrachtet fast ambossförmig, nackt, nur bei der Spitze an der Innenseite mit 4—5 langen, steifen, nicht gekrümmten, hellgelben Haarborsten besetzt. Der untere Widerhacken gross, beinahe rechteckig). Da der Stütz oft auch bei *tricolor* ♂ rings scharf gerandet erscheint, kann dieses Kennzeichen nicht als Unterscheidungs-Merkmal zwischen den beiden Arten dienen. Ob welche ♂ den Sommerweibchen angehören weiss ich noch nicht. Die Nester habe ich bisjetzt nicht angetroffen.

2. *Lithurgus fuscipennis* Lep. u. *Stelis simillima* Mor. In Bedrykowce (Dupa-Tal.), etwa 8 km. nordöstlich von Zaleszczyki fand ich (18. VII. 23.) eine Kolonie d. *Lith. fuscipennis* in einem alten Torpfosten eingelegt. Die Nesteingänge befanden sich am Grunde einer tiefen Risse etwa $1\frac{1}{2}$ m. über der Erde. Im Ganzen konnte ich 5—6 Öffnungen zählen (die Grenze zwischen diesen waren nicht scharf markiert). Ohne Zerstörung des Pfosten war die Untersuchung der Nester leider ganz unmöglich. Die ♀ müss-ten schon befruchtet sein, da sie mit dem Eintragen des rötlich-blauen *Onopordon*- Pollens eifrig beschäftigt waren. Von Zeit zur Zeit kriech die eine oder die andere kopfeinwärts in die dunkle Nesteingang hinein, um sich dann bald wiederum zeigen u. in der Ferne zu verschwinden. Die ♂, die den Pfosten dicht herum-beflogen, stürzten sich oft auf die herankommenden ♀, waren aber stets abgerannt worden. Ein Kopulationsakt ist keinem mehr gelungen. Als ich ein ♀ zwischen den Fingern hielt, fürchten sich die ♂ nicht, mir selbst auf der Hand sich einen Platz machen, um nur mit dem ♀ in die Berührung zu kommen. Ich war nicht wenig erstaunt als ich bemerkte, dass in einer derselben Öffnungen, die den beladenen *Lithurgus* ♀ als Eingang dienten, ein grosses, stark glänzendes, bleich bandiertes *Stelis* ♀ verschwand, in der ich gleich die seltene, meines Wissens nach, nur vom Kaukasus bekannt gewordene *Stelis simillima* Mor. erkannte. In kurzer Zeit kamen dann noch 3 weitere *Stelis* ♀ u. auch diese sind nach einigem Suchen in das Innere des *Lithurgus* Nestes hineingekrochen. 2 solche ♀ habe ich genommen. ♂ habe ich nicht gefunden. Nachdem halte ich es als bewiesen, dass in Podolien *Stelis simillima* Mor. bei *Lithurgus fuscipennis* Lep. schmarotzt.

In demselben Pfosten befand sich ganz oben, ein grosses, rundes Loch, das zum Neste d. *Xylocopa valga* Gerst. führte.

3. *Ammobates vinctus* Gerst. Die ♂ dieser Art fand ich in der Menge am 17. VII. 22. in Filipkowce b. Mielnica an dem Waldrande auf *Inula ensifolia*, zusammen mit den ♂ d. *Macrocera ruficornis* F. Die ♀ sammelte ich am 24. VIII. 23 auf demselben Orte in u. an den Erdnestern derselben Langhornbiene.

Es ist nicht leicht das ♂ dieser Art von ♂ *similis* Mocs. zu unterscheiden. Die Punktierung des Hinterleibes kann dabei nicht in Betracht kommen, da dieses Merkmal bei *vinctus* ♂ grossen individuellen Schwankungen unterworfen zu sein scheint.

Bei der überwiegenden Mehrzahl der Stücke von Filipkowce ist auch der niedergedrückte Endteil der Tergite fast matt u. bis an das Ende dicht, so grob oder etwas feiner als der Basalteil punktiert. Nur bei ganz wenigen Exemplaren sind die Endränder der Segmente gelblich, breiter als beim ♀ glatt u. glänzend.

Die meisten oben angeführten Psammochariden sind von *O. Šustera*, manche *Halictus*- u. *Sphécodes*-Arten von P. Blüthgen bestimmt. Die neuen für Polen Arten sind mit* gekennzeichnet.

Chrząszcze rzadsze i nowe dla fauny Polski.

(Les Coléoptères plus rares ou neufs pour la faune de la Pologne).

Podał

R. PATKIEWICZ.

1. Chrząszcze nowe dla Polski.

Monotoma picipes v. *cavicula* Reitt. — E. — W Bubniszczu obok Bolechowa 3. VI. (M. Łomnicki — Sil.).

Pullus testaceus a. *scutellaris* Muls. — E. md. m. — W Bolechowie 15 VI.

Stenelmis puberula Reitt. — Ca. — Bosn. — W odlewisku rzeki Sukiela, na zarynku w Bolechowie, około 30 egzemplarzy, uczepionych gnijącego w wodzie polana. — VIII. Długi czas figurowały one w mym zbiorze jako consobrina i dobiero prof. Roubal oznaczył je właściwie.

Latelmis opaca Müll. — G. Ga. A. — Bolechów, w drugiej połowie sierpnia 1916 w rzece Sukielu, pod kamieniem, w kilku egzemplarzach. (M. Łomnicki — Sil. Bor.).

Orsodacne cerasi a. *lineola* Lac. — Dołżka ad Bolechów 27. VI. 2 egzemplarze.

Anthribus scapularis Gebl. — R. m. — Bolechów 2 VI.

2. Nowe stanowiska niektórych chrząszczy.

Cephennium difficile Reitt. — Hu. — Znalazłem w ciągu kilku lat kilkadziesiąt egzemplarzy w Dołżce pod Bolechowem. Oznaczył je